

ajab masfnad ja kirjutas; eelektriwäega räägitakse ja waadatakse inimese südamestgi läbi; eelektriwäega walgustatakse toad ja uulitsad ja tehakse hatged terweks ja sidurad tugevaks. Eelektriwäe tarvitamine on nüüd juba väga suur, nõnda et meil tema suure tulewiku kohta sugugi tarwis ei ole kahelda. Nimetatud kahe wäe tarvitamises näitab inimene, et ta on maailmas walitseja waim.

Selle järele wõiks 19. aastasada ka auuru- ja eelektriwäe aastasajaks nimetada.

19. aastasada algas wabastamiste sõdadega, mille tagajärjel rahwaste kätelt ja jalgadelt pärisorjuse lütked langešwad. Keiser Aleksander I. wabastas Gesti rahwa, keiser Aleksander II. murdis oma wägewa läega orjaille Wene rahwa laela pealt ja andis neile inimesedigused tagasi. Gesti rahwa kodanlikus elus — poliitilisest elust selles aastasajas ei wõi siin juttugi olla — on 19. aastasada wabaduse aastasada. Wabaks sai ta ihu, s. o. ta wõis teenistusesse astuda, selle juure ta tahtis, sundust ei olnud; ainuke tubjas talle oli nälg. Selles ihuwabaduses hakkas aegamööda ka waim toibuma. Lugemine wõttis weert. Raamatuid hakati kirjutama; ka rahwa-ajalehed ilmušwad. Kooliskäimine tehti sundusels. Kirjanikud hakkaswad õpetlikka raamatuid rahwale wälja andma. Seltšid ilmušwad ja tõlwad oma liigetele kõnede rohkestes waimutoitu. Kreuškald ja Koidula waimustaswad rahwast isamaa armastusele. Teorjus muutus rendimaksuks. Rahwal oli nüüd rohkem raha ka waimutoidu peale kulutada. Talupoeg hakkas märksa hariduses tõusma. Luba tuli, et talupoeg maad omale ka pärisels tohib osta. Sellega oli rahwaelule kindel

põhi alla pandud. Rahwa pojad tõttaswad nüüd ülematesse koolidesse, et kõrgemast haridusest osa saada; selle läbi peaseswad nad aegamööda ka mõjuwamate lohtade peale. Suured ettewõtted, nagu Gesti-Aleksandrikooli asutamine, paniwad rahwa elawalt liikuma ja tema waimuelule tuli sellest uut hoogu. Haridusetus on rahwa seas nüüd nii kõrgele tõusnud, et ei jõua neid ohjad hoida ega kõied tõita. Wiimse lojika ohwerdawad nad hariduse peale, sest nad on selle wäärtuse täieste ärä tundnud, ja see tundmine ja püüdmine ongi see suur pärandus, mida Gesti rahwas 19. aastasajast järgmisesse laasa wõtab. Hariduse waral kaowad wiististe ka kõi need ebawoorused, mille wastu Karstuse-seltšid nii langeste wõitlewad. Umbes 80 aastat on Gesti rahwas wabaduse päikese al lõndinud ja märksa parema poole edast sammunud. 19. aastasada on Gesti rahwa elus tõeste kõige tähtsam aastasada sest saadit, kui nad wõõraste wõimu alla langešwad. Orjapõlwe paha jälgi märkame alles nüüdgi Gesti rahwa waimuelus. Rahwa-elus puuduwad weel täieste üks meel ja kallid ühendus.

Lõppew aastasada andis
Meile ihuwabaduse,
Sse ajamerde ladus,
Kus nüüd hingab waguš;
Meile ülesandeks jättis
Peasta waimu lütketest.
Lõpew kahestkümmes sada,
Olgu Gesti waim ka waba.